

SAVUNMA İŞ BİRLİĞİ VE İKİ TARAFLI SİYASİ-ASKERİ AJANDA KAPSAMINDA TÜRK – ALMAN STRATEJİK İLİŞKİLERİ

Dr. Can Kasapoğlu | Güvenlik ve Savunma Programı Direktörü, EDAM
Sine Özkaraşahin | Araştırmacı, EDAM

SAVUNMA İŞ BİRLİĞİ VE İKİ TARAFLI SİYASİ-ASKERİ AJANDA KAPSAMINDA TÜRK – ALMAN STRATEJİK İLİŞKİLERİ

Dr. Can Kasapoğlu | Güvenlik ve Savunma Programı Direktörü, EDAM

Sine Özkardeşahin | Araştırmacı, EDAM

Özet

Koronavirüs krizi ve beraberinde gelen ekonomik gerilemenin ülke piyasalarında neden olduğu sorunlar ciddi seviyededir. Bu sorunlar bağlamında günümüzde, silah ihracatı için uygun pazarlar bulmak Avrupa ülkeleri için önemli bir gelir kaynağı olarak görülmektedir. Bir NATO üyesi olan Türkiye, artan sınır güvenliği gereksinimleri, yüksek savunma harcamaları ve iddialı modernizasyon programlarıyla bu alanda Avrupa'nın savunma teknolojileri ve çözümleri için ideal bir pazar olarak öne çıkmaktadır. Halihazırda Türk Silahlı Kuvvetleri'nin askeri teçhizatının yaklaşık yüzde 65'i, (her ne kadar sistem ve alt-sistem teknolojilerinde dışa bağımlılık sürse de) yerli sistemlerden oluşmaktadır.

Türk – Alman savunma iş birliği, Türk askeri yeteneklerinin geliştirilmesinde (özellikle deniz harp kabiliyeti üzerinde) büyük bir role sahiptir. Değerlendirmelerimiz, Türk kara muharip sistemlerinde yerli platformların hizmete başlamasıyla beraber, bu alandaki ticaretin Almanya'nın aleyhine etkilene-

bileceğini öngörmektedir. Fakat eldeki bulgulara göre, Türk Donanması, gelecekte de Almanya'nın ithalatına ihtiyaç duyacaktır. Hava harp ve hava savunma sistemleri konusunda BAE Systems ve EUROSAM, savunma iş birliği konusunda Almanya'yı geçerek, Türkiye'nin Avrupa'daki en büyük iki ortakları statüsünü elde etmişlerdir. Bununla birlikte, ABD kaynaklı 'Amerika'nın Hasımlarına Karşı Yaptırımlar Yoluyla Mücadele Etme' (CAATSA) yasının gölgesinde, Türkiye'nin savunma eko-sisteminin Avrupa açısı oldukça önemlidir.

Almanya, Türkiye'nin Bahar Kalkanı ve Barış Pınarı hareketlerini diplomatik zeminde eleştirmiş olsa da yükselen bir silah ihracatçısı olarak ticari çıkarlarını korumak zorundadır. Aynı zamanda bir NATO üyesi olan Almanya, önemli askeri-stratejik çıkarları için de Türkiye'ye gereksinim duymaktadır. Bu nedenle, Almanya'nın Türkiye'ye yönelik silah kısıtlamaları, kısa ömürlü olmaya mahkumdur.

Anahtar kelimeler: Almanya, Türkiye, savunma iş birliği, 214 sınıfı, Reis denizaltı, jeopolitik, askeri, silah ticareti.

**FRIEDRICH NAUMANN
FOUNDATION** For Freedom.

Türkiye

Giriş

İlişkilerindeki siyasi gerginlikler ve çalkalanmalara rağmen Türk – Alman savunma iş birliği, bahse konu sorunlar karşısında dirençli bir tutum sergilemiştir. Özetle, Türkiye, gelişen yerli muharip yetenekleriyle, bölgesel bir güç konumundadır. Aynı zamanda Almanya'dan en fazla silah ve savunma teknolojisi ithal eden ülkedir. Reis sınıfı denizaltılarının üretimi ile birtakım kara harp projeleri gibi Türkiye'nin önemli girişimlerinin geliştirilmesi, Alman tedarik zinciri ve teknolojik uzmanlığına bağlıdır. Bu da Türkiye'yi, Alman savunma teknolojileri için kazançlı bir pazar yapmaktadır.

Bunun yanı sıra Almanya Türkiye'ye, insani güvenlik krizlerini kontrol altına alabilen bekçi rolü ve yüksek silah ihracat gelirlerinin sürdürülebilirliği için ihtiyaç duymaktadır. Üst düzey, teknolojik ve maddi açıdan değerli iş birliği olanakları her iki

ülke için de kazançlı görülmektedir.

Türk – Alman ikili ilişkilerinin savunma politikası boyutu, ekonomi ve siyaset faktörleri ile son derece iç içe geçmiştir. Söz konusu iş birliğini daha iyi anlayabilmek için, bu makale öncelikle savunma ilişkisinin siyasi belirleyenlerini incelemekte ve ilişkinin tarihsel arka planını tanımlamaktadır. Daha sonra, Türk – Alman savunma iş birliğinin içerisindeki birkaç önemli dönüm noktası incelenmektedir. Analizin ilerleyen aşamalarında, Alman teknolojisi ve bilgi birikiminin, Türk savunma kabiliyetleri açısından jeopolitik önemine değinilmektedir. Ardından, Türkiye'nin Suriye'deki operasyonlarının, ilişkileri nasıl bozduğu ve iş birliğinin hangi şartlar altında yeniden iyileştiği analiz edilmektedir. Makale son olarak ilişkinin siyasi-askeri geleceğine dair tahminlerde bulunmaktadır.

Jeopolitik Çerçeve Türk – Alman Savunma İş Birliği

Yaklaşık üç bin üyesiyle Almanya, 2019 yılı itibariyle Fransa'dan sonra Avrupa'nın en büyük ikinci savunma kümesini oluşturmaktadır¹. 2019'da yüzde 10 artarak 49,3 milyar avroya ulaşan Alman savunma harcamaları, iyi bir yükseliş trendi elde etmiştir. Bu rakam, en yüksek savunma harcamalarına sahip 15 ülke arasında gözlemlenen en büyük artış olmuştur². Alman savunma harcamalarındaki bu etkileyici yükseliş, Alman silah satışları için tekno-endüstriyel ve savunma bilimleri alanlarında bir üs oluşturan, kompleks bir araştırma kurumları ve savunma üreticileri ağına dönüşmektedir.

Savunma çözümleri ve silah satışları, lider Avrupa ülkeleri için uzun zamandır kazançlı gelir kaynakları oluşturmuştur. Özellikle ekonomik dalgalanma dönemlerinde Avrupalı devletlerin, savunma teknolojilerini satabilecekleri uygun büyüklükte pazarlar bulmaları gerekmektedir³. Gittikçe artan sınır güvenliği ihtiyaçları, yüksek savunma harcamaları,

artan askeri aktivizmi ve kapsamlı savunma modernizasyon programları ile siyasi farklılıkları göz ardı eden Türkiye, bir NATO ülkesi olarak, Avrupa savunma çözümleri için ideal bir müşteridir⁴. Alman savunma teknolojilerinin ilk sıradaki alıcısı olan Türkiye'nin Almanya'dan silah ithalatı, 2019 yılında geçtiğimiz 14 yılın en yüksek seviyesine erişmiştir⁵. Bu trend, Türk – Alman savunma iş birliği alanında artan yaklaşma sinyalleri vermektedir. Trendin siyasi problemlerden etkilenmeden korunabilmesi halinde, ikili ortaklığın geleceği, umut verici gözükmemektedir. Fakat Türk – Alman savunma iş birliğini, ilişkinin siyasi ayağından bağımsız olarak değerlendirmek mümkün değildir.

Büyük Türk toplumu ve müzakerelerin başlangıcından bu yana Türkiye'nin AB'ye katılım sürecindeki önemli rolü ile Almanya, Türkiye-Avrupa stratejik diyalogu için kilit ülke olarak öne çıkmaktadır. Türk-Alman ilişkisi, dikkatlice dengelenmiş

1 European Union Institute for Security Studies. (2019, Aralık). "Strategic Investment: Making geopolitical sense of the EU's defence industrial policy". Erişim adresi: https://www.iss.europa.eu/sites/default/files/EUISSFiles/CP_156.pdf

2 SIPRI. Elde edilme tarihi: 15 Aralık 2020, <https://www.sipri.org/media/press-release/2020/global-military-expenditure-sees-largest-annual-increase-decade-says-sipri-reaching-1917-billion>

3 European Union Institute for Security Studies. (2019, Aralık). "Strategic Investment: Making geopolitical sense of the EU's defence industrial policy". <https://www.marketresearch.com/product/sample-8827359.pdf>

4 Duvarenglish. (2020, 5 Mayıs). "Turkey main recipient of German arms exports in 2019". <https://www.duvarenglish.com/diplomacy/2020/05/05/turkey-main-recipient-of-german-arms-exports-in-2019>, Erişim tarihi: 23 Kasım 2020.

5 deutsche Welle (2019, 17 Ekim). "German arms exports to Turkey at highest level since 2005". Elde edilme tarihi: 23 Kasım 2020, <https://www.dw.com/en/german-arms-exports-to-turkey-at-highest-level-since-2005/a-50866242>

bir ikilemde, bazı açılardan farklılaşma durumlarında yakınlaşmayı, hatta bazılarında aynı anda çatışmayı vurgulayan, ideoloji ve çıkar arasında hassas bir denge üzerine kurulu, 'çatışmalı bir iş birliğine' dayanmaktadır⁶. Bu denge ve ikilem, yarattığı jeopolitik kavşaklar, fırsatlar ve uçurumlar ile dinamik, çok boyutlu bir ilişkiye yol açmaktadır. Günümüz Türk – Alman ilişkileri, belirli dönüm noktaları ile şekillenmiştir. Bu noktalardan her biri, ikilemin hangi tarafının zamanla diğer tarafın üzerinde yükseleceğini belirleyerek, ilişkinin değişken yörüngesini çizmiştir.

Bu dönüm noktalarından ilki, ilişkileri pozitif yönde etkilemiştir. Aralık 1999'da Helsinki Zirvesi'nde, Avrupa Konseyi'nin Türkiye'nin AB üyeliği için müzakereleri başlatmasıyla, Türk – Alman ilişkileri güven içeren, olumlu bir döneme girmiştir. İkinci olumlu gelişme 2013 yılında Türkiye'nin Avrupa Birliği ile olan diyalogunun güçlendirilmesi ve ikili ziyaretlerin pekiştirilmesi ile birlikte gelmiştir. Bu olumlu gelişme aynı yıl, iki ülke arasındaki siyasi diyalogu güçlendirmek için kurulan 'Alman - Türk Stratejik Diyalog Mekanizması' ile desteklenmiştir. Üçüncü gelişmeyle ilişki negatif bir yörüngeye girmiş ve 'politik şüphecilik' ile karakterize edilebilecek bir dönem başlamıştır⁷. 2013'teki Gezi Parkı olayları sonrasında Almanya'nın Türkiye'nin olaya müdahalesi karşısındaki eleştirel tutumu ve akabinde Türkiye'nin AB üyeliği konusunda olumsuz tavrı, ilişkideki gerilimi tırmandırmıştır. İlişkideki dördüncü önemli dönüm noktası, Türkiye'nin sığınmacı durumu üzerindeki güçlü etkisinin yardımıyla, Almanya'nın Türkiye'nin AB üyeliği konusundaki duruşu, Türkiye'nin düzensiz göçün azaltılmasına yardımcı olma teklifiyle bağlantılı olarak yeniden iyileşmiştir.

Sığınmacı dalgasının AB sınırları üzerindeki olası sonuçlarından endişe duyan Almanya, bu teklif karşısında, Türk yönetimine karşı tutumunu daha olumlu yöne çevirmişti. Beşinci ve son gelişme ise, 2016 yılının ortalarından 2019 yılı ve devamındaki dönemde gerçekleşmiştir. Alman Parlatmentosu'nun Ermeni meselesine ilişkin kararı, Almanya'nın Türkiye'deki darbe girişimi sonrası döneme ilişkin eleştirileri ve Türkiye'nin bu tutuma karşı İncirlik'teki Alman askeri üssüne ziyaretleri yasaklaması, ikili ilişkileri zedeleyen unsurlar olmuştur. Ancak yine aynı sene yaşanan sığınmacı krizleri ve Avro Bölgesi'nde yaşanan maddi sorunlar, Avrupa'ya ikili ilişkilerini korumanın önemini hatırlatmıştır⁸. Türkiye'nin 2018 ve 2019 yıllarındaki Suriye hareketleri, ikili ilişkilerde bir başka düşüş eğilimini tetiklemiştir.

NATO kapasitesinde gerçekleştirilen füze savunma yardımı, ilişkilerdeki dalgalanmayı gösteren bir başka önemli dönüm noktası olmuştur. 2013 yılında Suriye Arap Silahlı Kuvvetleri'nin iç savaş sırasında oluşturduğu balistik füze tehdidi karşısında ABD, Almanya ve Hollanda, Türkiye'ye altı Patriot hava ve füze savunma bataryası sağlamıştır⁹. Konuşmalar, Ankara'nın ulusal savunma kaygılarına sağlam bir destek verildiği anlamına gelmiştir. Fakat daha sonra, beklenmedik bir biçimde Patriot tedarikçisi ülkeler, sistemleri Türkiye'den çekmeye (başta 2014'te Hollanda, 2015'te ise ABD ve Almanya) karar vermişlerdir¹⁰. Çekilme, resmî açıklamalarla her ne kadar teknik gerekçelere bağlanmış olsa da Türk siyasi çevreleri, söz konusu hamleyi Suriye'deki siyasi görüş ayrılıklarından kaynaklanan bir karar olarak değerlendirmiştir¹¹.

⁶ 'Çatışmalı iş birliği' konsepti, ülkeler arasında bazı alanlarda anlaşmazlık, hatta diğerlerinde çatışma durumuyla beraber var olan bir iş birliğini temsil etmektedir. Konseptle ilgili daha fazla bilgi için, bkz. Ergun et. Al. (2019, Mart). "Feuture – 'The Future of EU-Turkey Relations: A Dynamic Association Framework amidst Conflictual Cooperation". Erişim adresi: https://feuture.uni-koeln.de/sites/monteuus/user_upload/FEUTURE_Synthesis_Paper.pdf

⁷ 'Politik şüphecilik' konsepti ile ilgili daha fazla bilgi için, bkz. Ergun et. Al. (2018).

⁸ Turhan, E. "Europe's Crises, Germany's Leadership and Turkey's EU Accession Process". Elde edilme tarihi: 10 Kasım 2020, <https://global-diplomacy-lab.org/files/forum-2016-2-turhan-turkey-germany-june.pdf>

⁹ NATO. Elde edilme tarihi: 12 Ocak 2020, https://www.nato.int/cps/en/natohq/news_98494.htm

¹⁰ Defense News. Elde edilme tarihi: 12 Ocak 2020, <https://www.defensenews.com/land/2015/08/17/us-germany-to-withdraw-patriots-from-turkey/>

¹¹ Hürriyet. (2015, 18 Ağustos). "NYT: Patriot'ların çekileceği söylendiğinde Türk yetkililer mosmor oldu". Elde edilme tarihi: 12 Ocak 2020, <http://www.hurriyet.com.tr/dunya/nyt-patriotlarin-cekilecegi-soylandiginda-turk-yetkililer-mosmor-oldu-29837490>

Türk – Alman İlişkileri: Avrupa Güvenliği ve Avrupa Kimliği Arasında

Öte yandan, Almanya, Türkiye'nin bölgesel istikrarı koruma konusunda kilit bir müttefik olduğunun farkındadır. İki ülkenin aynı zamanda NATO, G20 ve Avrupa Güvenlik ve İş Birliği Teşkilatı (AGİT) gibi önemli iş birliklerini kapsayan, çok yönlü ilişkileri bulunmaktadır.

Türkiye'yle olan ilişkileri konusunda Avrupa ise kendi içinde bölünmüş bir tutum sergilemektedir. Fransa ve Yunanistan gibi bazı ülkeler Türkiye'nin eylemlerini eleştiren bir kamp oluştururken, Almanya gibi diğer ülkeler daha tarafsız bir tutum benimsemişlerdir. Almanya ile Türkiye'yi yakınlaştıran bir diğer politik unsur da siyasi-güvenlik alanında dayanışma içinde oldukları anti-terörizm ve göç kontrolü konuları olmuştur. İkili aynı zamanda uluslararası güvenlik ve enerji kaynaklarının korunması konularında da ortak görüşlere sahiptir.

Bugüne kadar, Türkiye ve Almanya çeşitli siyasi iletişim kanalları inşa etmişlerdir. Gerilimlerin ardından normalleşme dönemine geçiş, bu kanallar aracılığıyla sağlanmıştır. Dışişleri Bakanı Mevlüt Çavuşoğlu ve mevkidaşı Sigmar Gabriel'in (ve daha sonra Heiko Maas'ın) 5-6 Eylül'deki ikili ziyaretleri ve Cumhurbaşkanı Erdoğan'ın 27-29 Eylül 2018 tarihleri arasında Almanya'ya yaptığı ziyaretler, normalleşme sürecinde önemli kilometre taşları olmuştur¹². Şansölye Merkel 2020 yılında bu ziyaretleri devam ettirmiş ve Türkiye ile Avrupa arasında arabuluculuk rolünü üstlenmiştir.

Almanya Türkiye'ye karşı tarih boyunca değişken bir duruş sergilese de Türkiye'nin katılım müzakerelerinin devam ettirilmesinde öncü olmuştur. Örneğin 2017'de, Türk – Alman

ilişkilerinin normalleşme dönemine girdiği zamanda Almanya, AB'nin Türkiye'nin katılım müzakerelerini sonlandırma çağrılarını reddetmiştir¹³. Almanya, Türkiye'nin Avrupa'nın siyasi ve güvenlik çıkarları için büyük önem taşıdığı argümanını öne sürerek, AB'yi müzakereleri devam ettirmeye çağırmıştır¹⁴. Almanya, birikimi, siyasi gücü ve ekonomik istikrarı ile, AB ilişkilerinde Türkiye için önemli bir müttefikdir.

Müzakere konuları haricinde Almanya'nın siyasi gücü, 2016 yılında AB – Türkiye sığınmacılar anlaşmasının sonuçlandırılmasında da büyük bir etken olmuştur. 2015 yılından itibaren Şansölye Merkel, AB'nin “yeni sayfalar açmaya” hazır olduğunu ve Türkiye'nin göç sorununu yönetmede AB için “anahtar bir faktör” olduğunu söyleyerek, AB ülkeleri ile Türkiye arasındaki yapıcı bir diyalogun öncüsü olmuştur¹⁵. Almanya'nın Türkiye'nin AB üyeliğindeki rolüne ilişkin değişen dinamiklere rağmen, ikili ilişkilerde birkaç önemli husus öne çıkmaktadır. Örneğin, “Alman-Türk Stratejik Diyalog Mekanizması¹⁶” adlı ortak karar organı, bu bağlamda kayda değer bir girişimdir. Mekanizma, Türk – Alman ilişkilerine ortak çözümlere odaklı, stratejik bir bakış açısı kazandırma konusunda büyük önem taşımaktadır. Mevzubahis iş birliği, şimdiye kadar karşılıklı sorunlar için çalışma gruplarının oluşturulması, terörle mücadele, göçü yönetme ve dış politika ve güvenlik politikası gibi önemli ortak siyasi kararlar alınabilmesi için bir platform görevi görmüştür¹⁷. Bu tür ortak girişimler, her iki tarafın da mevcut ortaklıklarını genişletmek isteyebileceğine işaret etmektedir. Fakat, Türkiye'nin Suriye'deki operasyonları, statükoyu tersine çevirmiştir.

¹² Daha detaylı bilgi için, bkz. T.C. Dışişleri Bakanlığı. “Türkiye-Almanya Federal Cumhuriyeti Siyasi ve Ekonomik İlişkileri”. Erişim adresi: http://www.mfa.gov.tr/turkiye-almanya_siyasi-iliskileri.tr.mfa

¹³ Deutsche Welle. (2017, 28 Nisan). “Germany rejects calls for EU to end accession talks”. Elde edilme tarihi: 19 Aralık 2020, <https://www.dw.com/en/germany-rejects-calls-for-eu-to-end-turkey-accession-talks/a-38629155>

¹⁴ Deutsche Welle. (2017, 28 Nisan). “Germany rejects calls for EU to end accession talks”. Elde edilme tarihi: 19 Aralık 2020, <https://www.dw.com/en/germany-rejects-calls-for-eu-to-end-turkey-accession-talks/a-38629155>

¹⁵ Turhan, E. “Europe's Crises, Germany's Leadership and Turkey's EU Accession Process”. Elde edilme tarihi: 10 Kasım 2020, <https://global-diplomacy-lab.org/files/forum-2016-2-turhan-turkey-germany-june.pdf>

¹⁶ Daha fazla bilgi için, bkz. T.C. Dışişleri Bakanlığı. “Türkiye-Almanya Stratejik Diyalog Mekanizması'nın İkinci Toplantısı İstanbul'da gerçekleştirildi.” Erişim adresi: http://www.mfa.gov.tr/turkiye_almanya-stratejik-diyalog-mekanizmasi_nin-ikinci-toplantisi-istanbul_da-gerceklestirildi.tr.mfa

¹⁷ Daha fazla bilgi için, bkz. T.C. Dışişleri Bakanlığı. “Türkiye-Almanya Stratejik Diyalog Mekanizması'nın İkinci Toplantısı İstanbul'da gerçekleştirildi.” Erişim adresi: http://www.mfa.gov.tr/turkiye_almanya-stratejik-diyalog-mekanizmasi_nin-ikinci-toplantisi-istanbul_da-gerceklestirildi.tr.mfa

Farklılıklara Derinlemesine Bir Bakış

Türkiye'nin sınır ötesi operasyonları karşısında, Batı ülkelerinin ortak tutumu Türkiye'ye silah kısıtlamaları uygulamak şeklinde olmuştur.

Türkiye'nin müttefiklerinin, Ankara'nın son sınır ötesi hareketlerine, özellikle savunma sektörüne uzanan yönelik politik tepkileri, Ankara'nın jeopolitik kimliği için başlı başına bir ayrışma unsuru olmaya devam etmektedir. AB çapında onaylanmış bir silah ambargosu olmamasına rağmen, tüm AB ülkeleri, bu bağlamda Türkiye'ye çeşitli silah ihracatı kısıtlamaları uygulamışlardır. AB'nin yanı sıra ABD de Türkiye'ye karşı sert bir duruş sergilemiştir.

Hatta Senatör Lindsey Graham, iki partili yaptırımlar uygulamak için Senatör Chris Van Hollen ile birlikte çalıştığını belirten bir tweet atarak, askeri hareketlerin durdurulmaması durumunda, Türkiye'nin NATO'dan uzaklaştırılması çağrısında bulunmuştur¹⁸.

Öte yandan, bir not olarak belirtilmelidir ki, esasen 2016'da o zamanki Savunma Bakanı Ashton Carter'ı, bu grupların PKK terör örgütü ile olan sağlam bağları nedeniyle (Suriye Demokratik Güçleri / SDG'nin bayrakları altında) Suriye'deki PYD / YPG'ye (ABD tarafından da bir terör örgütü olarak belirlenen PKK bağları nedeniyle) verdiği destek nedeniyle eleştiren yine Senatör Graham'dır¹⁹.

2018 yılındaki Zeytin Dalı Harekâtı'ndan sonra, birçok AB ülkesi operasyonu eleştirmiş, fakat ambargo veya yaptırımlar birlik düzeyinde tartışılmamıştır. Zeytin Dalı Harekâtı sonrasında Almanya, Türkiye'nin Suriye'yle olan sınırında "meşru güvenlik çıkarları" olduğunu kabul etmiştir²⁰. Buna rağmen Almanya, deniz harp teçhizatı dışında Türkiye ile devam

eden silah ve savunma iş birliğinin çoğunu durdurmak için harekete geçmiştir. Buna ilaveten, Almanya, Türk Leopard 2 tanklarının modernizasyonu ile ilgili planlarını askıya almış ve Türk Silahlı Kuvvetleri'nin çatışma bölgelerine yapılan silah teslimatlarını da durdurmuştur²¹. Yani, her ne kadar Türkiye'nin sınır güvenliği ve terörizm gibi konulardaki endişelerini takdir etse de Almanya, Türkiye'nin askerî harekâtını onaylamadığını göstermiştir. Fakat Ocak 2018'de, Alman kabinesi tüm eleştirilerine rağmen Türkiye de dahil olmak üzere, çatışma bölgelerinde bulunan ülkelere rekor seviyede bir silah ihracatını onaylamıştır.

Yine benzer şekilde, Almanya, sınır ötesi operasyonları nedeniyle Türkiye ile silah ticaretini azaltma veya durdurma sözü vermesine rağmen, silah ihracatında da yeni rekorlar kırmıştır²². Yaklaşık 243 milyon avroyu bulan bir düzeyde, Almanya'nın silah ihracatının üçte biri Türkiye'ye yapılmıştır²³. Bütün bu gelişmelere rağmen Alman makamları, operasyonun kapsamı konusunda endişeli olduğunu ve askeri teknolojilerin sadece IŞİD ve teröristlerle mücadelede kullanılmasını gerektiğini belirtmiştir.

Türkiye'nin Suriye savaş alanına uzanan üçüncü sınır ötesi harekâtı olan Barış Pınarı operasyonu Almanya'nın politik endişelerini arttırmıştır. Harekâtı takiben Almanya, daha sert bir tutum takınmıştır. Operasyondan sonra neredeyse tüm AB ülkeleri, Türkiye'ye silah ticareti konusunda kısıtlamalar uygulamıştır.

2019 yılında gerçekleşen Barış Pınarı Harekâtı'ndan sonra, Alman Parlamento Araştırma Servisi, operasyonu kınamış ve "her açıdan yasa dışı" olduğunu iddia etmiştir²⁴. Almanya aynı zamanda Barış Pınarı Harekâtı sonrasında da Türkiye'ye

¹⁸ Daha detaylı bilgi için, bkz. Graham, L. (2019, 7 Ekim). Twitter. Elde edilme tarihi: 14 Ocak 2020, <https://twitter.com/LindseyGrahamSC/status/1181219542778953728>

¹⁹ Senatör Graham ile Sekreter Carter arasındaki diyalog için, bkz. Elde edilme tarihi: 14 Ocak 2020, <https://www.youtube.com/watch?v=4GUdQJle-1s>

²⁰ Daily Sabah. (2018, 20 Ocak). "Germany: Turkey has legitimate security interests in Syria". Elde edilme tarihi: 5 Kasım 2020, <https://www.dailysabah.com/politics/2018/01/20/germany-turkey-has-legitimate-security-interests-in-syria>

²¹ Deutsche Welle. (2018, 25 Ocak). "Germany halts plans to upgrade Turkey's Leopard tanks". Elde edilme tarihi: 5 Kasım 2020, <https://www.dw.com/en/germany-halts-plans-to-upgrade-turkeys-leopard-tanks/a-42305167>

²² Deutsche Welle. (2018, 24 Ocak). "Germany's cabinet approved record-breaking arms exports". Elde edilme tarihi: 5 Kasım 2020, <https://www.dw.com/en/germanys-cabinet-approved-record-breaking-arms-exports/a-42282068>

²³ Duvarenglish. (2019, 29 Kasım). "Germany approved 3 million euros worth of arms exports to Turkey since launch of Operation Peace Spring: Report". Elde edilme tarihi: 5 Kasım 2020, <https://www.duvarenglish.com/diplomacy/2019/11/29/germany-approved-3-million-euros-worth-of-arms-exports-to-turkey-since-launch-of-operation-peace-spring-report/>

²⁴ Just Security. (2019, 15 Kasım). "Turkey's Syria Invasion: German Research Report Says Illegal on All Counts". Elde edilme tarihi: 4 Kasım 2020, <https://www.justsecurity.org/67219/turkeys-syria-invasion-german-research-report-says-illegal-on-all-counts/>

olan silah ihracatını durdurmuştur. Ancak karardan kısa bir süre sonra, Barış Pınarı Harekatı'nın başlamasından bu yana Türkiye'ye 3,09 milyon avroluk bir rekor silah ihracatı onay-

lanmıştır²⁵. Berlin, Suriye'de savaş suçlarının işlenmesiyle ilgili olduğu düşünülen silahların, ihracata dahil edilmediğini açıklamıştır.

Türkiye 2.0: Yeni Türkiye'nin Askeri-Jeopolitik Görüşü

1990'lı yıllarda, Türkiye'nin askeri politikası iki temel ayak üzerine inşa edilmiştir. Bu ayaklardan ilki, Türkiye'nin askeri stratejisinin gelişmesi altında, o dönemin Genelkurmay Başkanı (1998 - 2002) olan General Hüseyin Kıvrıkoğlu'nun öncülüğünü yaptığı 'Milli Askeri Stratejik Konsepti'dir. Kavramın temel fikri, güvenlik tehditlerini kaynağında kontrol edebilmek için zorlayıcı güç kullanımını araç olarak öne süren, "aktif caydırıcılık" stratejisine odaklanmıştır. İkinci - ve daha çok dış politika odaklı - ayak, 'İki buçuk Savaş' adı verilen askeri-jeostratejik paradigması olmuştur. "İki savaş" konsepti, doğu ve batı cephelerinde eşzamanlı, devletler arası gerçekleşebilecek silahlı çatışmalara karşı savaşmaya her an hazır olma durumundan bahsederken, "yarım savaş", PKK'ya karşı büyük ölçekli terörle mücadele operasyonlarına atıfta bulunmaktadır²⁶.

Bugün, Erdoğan yönetiminin siyasi-askeri ilgisi, çok daha geniş bir eksen üzerine yayılmıştır. Türk Silahlı Kuvvetleri de artık yeni hedefleri destekleyebilen, daha güçlü bir savunma sanayisine sahiptir. Ayrıca, 1990'ların ultra laik askeri elitinin yerini, muhafazakâr AK Parti hükümetleri almıştır. Bu da Türk güvenlik ve savunma ilişkilerini dönüştürmüş, Türk - İsrail askeri iş birliği gibi çeşitli anlaşmalar yerlerini, Ortadoğu'ya daha yakın olan Türk - Katar ve benzeri ortaklıklara bırakmıştır. Yine de her halükârda, Türk devlet idaresinin askeri tezahürü baki kalmış ve dayanıklılığını kanıtlamıştır.

Ankara'nın istekli askeri politikalarına rağmen, Türkiye'nin Batı ile ilişkileri hiçbir zaman kolay olmamıştır. Özellikle son dalgalanmalar, potansiyel olarak ciddi yapısal dönüşümlere sebebiyet verebilecek bir "kriz silsilesini" beraberinde getirmiştir²⁷. Türkiye'nin AB'ye katılım süreci halen resmi olarak devam etse de fiilen masadan kalkmıştır. Şu anda, Türki-

ye'nin Avrupa için temel önemi, kıtayı 2016 'mülteci anlaşmasında' ortaya konduğu üzere, Orta Doğu çatışmalarının, kontrolsüz göç vs. gibi, insani sonuçlarından korumaktır²⁸. Türkiye ile AB arasındaki karşılıklı yabancılaşma, günden güne artmakta ve ilişkilerin üzerindeki baskıyı arttırmaktadır. Türk yönetimi, 2016'daki başarısız darbe girişiminin (Türk Parlamentosunun vatan hainleri tarafından hedef alındığına işaret eden bir olay) ardından Avrupa uluslarının siyasi dayanışma eksikliğinden hayal kırıklığına uğramış olsa da Avrupa'daki çoğu kişi Türkiye'nin demokratik değerlerinin geleceğinden uzun zamandır endişe duymaktadır. Aynı zamanda, siyasetteki popülist yükseliş, Avrupa'da Türkiye karşıtı söylemlerin yükselmesine neden olurken, Ankara'nın mevcut jeopolitik dünya görüşü, Batıya yönelik kayda değer şüpheli yönleri de barındırmaktadır²⁹.

Mevcut Türkiye - Avrupa stratejik ilişkilerini daha da karmaşıklaştıran bir diğer faktör ise 2016 darbe girişiminin ardından gelen 'Rusya faktörü'dür. 2019 İsveç Savunma Araştırma Ajansı (FOI) tarafından yayınlanan bir belgenin altını çizdiği gibi:

Cumhurbaşkanı Putin, Türkiye'nin yaralı milli gururunu ve Cumhurbaşkanı Erdoğan'ın Batı'ya olan güvensizliğini, ülkenin (Türkiye'nin) içine ilerlemek için kullanmaktadır. Karadeniz'deki eski rakipler arasında yeni bir ortaklık doğmaktadır. Ankara, NATO üyeliğine değer vermesine rağmen Batılı müttefikleri tarafından hayal kırıklığına uğramıştır³⁰. Bu nedenle, Türkiye'nin Rusya'nın S-400 hava savunma sistemini satın alması, Batı'ya jeopolitik bir sinyal vermek içindir. ...Rusya'nın 2014'teki Kırım ilhakından ve 2015'te Suriye konusunda ikili arasında yaşanan çekişmenin ardından, Türkiye'nin Moskova ile yaklaşması çok uzak bir opsiyon olarak görülmektedir;

²⁵ ar English. (2019, 29 Kasım). "Germany approved 3 million euros worth of arms exports to Turkey since launch of Operation Peace Spring: Report". Elde edilme tarihi: 4 Kasım 2020, <https://www.duvarenglish.com/diplomacy/2019/11/29/germany-approved-3-million-euros-worth-of-arms-exports-to-turkey-since-launch-of-operation-peace-spring-report/>

²⁶ Elekdağ, Ş. "2 ½ War Strategy?", Perceptions (March-May 1996).

²⁷ Özel, S. (2019). At the End of the Day Where will Turkey Stand?. IAI. sf.5.

²⁸ Özel, S. (2019). At the End of the Day Where will Turkey Stand?. IAI. sf.5.

²⁹ Özel, S. (2019). At the End of the Day Where will Turkey Stand?. IAI. sf.5.

³⁰ Hammargren, B. (2019). Turkey's Tightrope Act: Staying in NATO while Warming towards Russia. FOI.

fakat Putin önemli bir anda, jeopolitik dengeyi değiştirdi. Bu önemli nokta, Putin'in 15 Temmuz 2016'da Türkiye'deki başarısız darbe girişiminin ardından Türkiye cumhurbaşkanını arayıp destek veren ilk dünya liderlerinden biri olmasıdır³¹.

Suriye, Türk-Batı ayrışmasında bir parlama ve tezahür noktasına dönüşmüştür. Türkiye, yakın tarihine kadar Arap komşularının içişlerine karışmama politikası izlemiştir. Bu politika, özellikle Arap ülkeleri arasındaki ilişkiler konusunda belirleyici bir tercih olmuştur. Ancak Arap isyanları, özellikle de Suriye İç Savaşı, dinamikleri değiştirmiştir³². Bölgedeki durumdan rahatsız olan Ankara, son birkaç yıldır çabalarını, Esad

yönetiminin son bulmasına yönlendirmiştir. Bu yeni yönelim, Suriye sınırındaki sınır güvenliğini olumsuz yönde etkilemiş ve bir militanlık sorununa yol açmıştır. Kısa zaman içerisinde Suriye, radikal gruplar için bir savaş arenasına dönüşmüştür. Türkiye, tarihi boyunca, özellikle IŞİD saldırılarıyla, birçok kez terörizmin hedefi olmuştur. "Kürt dinamiklerindeki" değişiklikler de Suriye İç Savaşı'nın bir başka sonucu olmuş ve Türkiye'nin PKK ile ilgili endişelerini arttırmıştır³³. Özellikle ABD'nin Suriye Demokratik Güçleri (SDG) çerçevesinde PKK terör örgütü bağlantılı PYD (siyasi kanat) / YPG (askeri kanat) gruplarıyla yaptığı iş birliği Türkiye-Batı ilişkilerini önemli ölçüde kötüleştirmiştir.

Türk Savunma Sanayiinde Alman Faktörü

2020 yılı itibarıyla milyarlarca dolarlık bir portföye ve dünyadaki en iyi 100 şirket arasına girmiş yedi yerli savunma şirketiyle Türkiye, hızla gelişen bir milli savunma teknolojik ve endüstriyel kapasitesine sahiptir³⁴. Özellikle insansız hava araçları, Türk savunma endüstrisinin "en çok satan" çözümleri arasında yerlerini alarak, Türk savunma sanayisi için büyük önem taşımaktadır. Türkiye'nin insansız hava sistemleri (İHA) çoktan Ukrayna, Azerbaycan ve Katar cephaneliğine girmiştir. Teknolojilerini yakın coğrafyasının dışına taşımayı hedefleyen Türkiye, şu anda özellikle Asya'nın silah pazarlarında yeni fırsatlar aramaktadır.

2000'li yıllarda Ankara, askeri modernizasyon programlarında yükseliş trendini yakalamayı başarmıştır. Aynı zamanda, Türk ordusu sağlam bir savaş caydırıcılığı oluşturmaya devam etmiştir. Özellikle 2016'da Fırat Kalkanı ile başlayan Suriye seferleri, yerli silahların gerçek savaş ortamlarında test edilmesi konusunda, Türkiye'nin savunma sanayisine ciddi bir destek sağlamıştır. Türkiye'nin gelişen silah pazarı, halihazırda yabancılar tedarikçiler için çok kazançlı bir pazar olarak görülmektedir. Ankara, 2018'de savunmaya yaklaşık

12,98 milyar dolar harcamış ve NATO İttifakı içinde 7., küresel olarak 18. sırada yer almıştır³⁵.

2004 yılında Ankara, toplam 11 milyar dolar değerinde çeşitli satın alma projelerini iptal etmiştir. Karar, konvansiyonel savaş varlıklarının üretiminde yerli halkın endüstriyel katılımını teşvik etmeye ve yerli halk için istihdam yaratmaya dayanmaktaydı³⁶. Karar tahmin edildiği gibi yararlı olmuş ve o zamandan beri, Türk askeri-endüstriyel kapasitesi katlanarak genişlemiştir. Türkiye'nin savunma teknolojisi ve endüstriyel üssü daha çok sayıda yerli silah sistemi tasarladıkça, ürettikçe ve savaşta test ettikçe, silah satışları da büyük oranda artış kaydetmiştir. 2007 ve 2011 arasında, Türk silah satışları %75 artarken, Türk ordusunun cephaneliğindeki yerli silah üretimi 2009'da %42 iken, iki yılda %10 artış kaydederek, 2011 yılında %52'ye yükselmiştir³⁷.

2007 - 2011 dönemindeki yükseliş trendini başarıyla yakalayan Türkiye'nin birbirini izleyen, savunma modernizasyonuna ilişkin stratejik planları (2012 - 2016 ve 2017 - 2021), ulusal sanayilerin daha gelişmiş ve hevesli projelere katılımını

³¹ Hammargren, B. (2019). Turkey's Tightrope Act: Staying in NATO while Warning towards Russia. FOI.

³² Kirişçi, K., Sloat, A. (2019). The Rise and Fall of Liberal Democracy in Turkey: Implications for the West. Brookings. sf.6-7.

³³ Kirişçi, K., Sloat, A. (2019). The Rise and Fall of Liberal Democracy in Turkey: Implications for the West. Brookings. sf.6-7.

³⁴ Daily Sabah. (2020, 17 Ağustos). "7 Turkish defense firms listed among world's top 100". Elde edilme tarihi: 6 Ekim, 2020, <https://www.dailysabah.com/business/defense/7-turkish-defense-firms-listed-among-worlds-top-100>

³⁵ IHS Jane's. (2018, Ekim). Navigating the Emerging Markets. Turkey. sf.4.

³⁶ Hürriyet. (2014, 14 Mayıs). "Tank ve helikopter ihaleleri iptal edildi". Elde edilme tarihi: 26 Şubat 2020, <https://www.hurriyet.com.tr/ekonomi/tank-ve-helikopter-ihaleleri-iptal-edildi-225670>.

³⁷ Galer, A., et.al. (2018, Mart) "Turkey: Weapons Production and Procurement 2018 – 2027 Turkish Weapons". IHS Markit Jane's.

artırmayı hedeflemiştir. Bu bağlamda, 2018 – 2022 arasındaki savunma sanayii projeleri için stratejik bir yol haritası çizen bir 'Savunma Sanayii Sektörel Strateji Dokümanı' yayımlanmıştır. Türkiye'nin yeni jeopolitik hedeflerini daha da ileri taşımak için tasarlanan bu belge, sürdürülebilir bir savunma sanayiini kolaylaştırmak için gereken, teknoloji ve alt sistem sahipliğinin önemini vurgulamaktadır³⁸. 2019 – 2023 için yayınlanan stratejik doküman, ilk defa Türkiye'nin 21. yüzyılda gerçekleşmesi planlanan tekno-bilimsel atılımının gerçekleşmesi için, teknolojik dönüşümün ve bu alanda çalışacak seçkin işgücünün bulunabilirliğinin kritik, kolaylaştırıcı etkilerine değinmiştir³⁹. Şu anda, başta Teknofest⁴⁰ ve Roboik⁴¹ gibi tekno-bilimsel etkinlikler, sektöre gün geçtikçe daha fazla genç yetenek çekmeye başlamışlardır. Ancak, gençlerin göç etmesiyle gerçekleşen beyin göçü, Türkiye'nin ileri teknoloji odaklı sektörleri için ciddi bir sorun teşkil etmektedir⁴².

Türkiye'nin savunma sanayii gözle görülür bir ivme kazandıkça, Türk silah satışları da kademeli olarak artmıştır. 2002 yılında Türk silahlarının ihracat cirosu 250 milyon doların altında seyrederken bu rakam 2006'da 487 milyon dolara, 2016'da 1.953 milyar dolara⁴³, 2018'de ise 2.188 milyar dolara çıkmıştır⁴⁴. Türkiye artık çeşitli oranlarda yerli sektör katkısı ile kara harp platformları, kara tabanlı ateş destek sistemleri (çok namlulu roketatar sistemleri ve obüsler), saldırı helikopterleri ve hatta ülkenin ihracat varyantına sahip, ilk taktik balistik füzesi olan Bora'yı tasarlayıp üretebilme yeteneklerine sahiptir. Ayrıca, İngiliz BAE Systems iş birliği ile gerçekleştirilen TCG Anadolu amfibi hücum gemisi, ATAK-2 taarruz helikopteri, Altay ana muharebe tankı ve 5. nesil milli muharip uçağı (MMU, eski ismiyle TF-X) gibi kritik projeler

temel askeri modernizasyon belgelerinde büyük önem taşımaktadır.

Drone teknolojileri, Türk savunma sanayisi için özel bir anlam ifade etmektedir. Türk politika yapıcılar ve savunma sanayii seçkinleri, insansız askeri sistemlerin ve robotiğin, jeopolitik bir atılım sağlayacak fırsatlar olduğunu düşünmektedir. Ankara, geleneksel askeri sanayini geç yakalayan bir örnek olarak görülebilmektedir. Basitçe söylemek gerekirse, Türkiye ana muhabere tankı Altay'ı, tankların savaş alanındaki faaliyetlerinin başlamasından yaklaşık bir asır sonra, 2020'lerde, biraz gecikmeli olarak üretecektir. Buna rağmen, yapay zeka ve robotik ile süregelen insansız sistem teknolojileri devrimi, dünya savunma teknolojileri ve endüstriyel temellerde büyük bir paradigma değişikliğini beraberinde getirmektedir. Bu bağlamda, eski paradigmanın ikinci kademesinde kalan devletler, bir sıçrayış yaparak yeni paradigmanın koşullarından faydalanabilir ve kapasitelerini geliştirebilir⁴⁵.

Başta Bayraktar TB-2 ve ANKA olmak üzere Türkiye'nin iki taktik ve orta menzilli / uzun irtifa İHA'sı, Suriye'nin zorlu hibrit savaş meydanlarında kendilerini kanıtlamıştır⁴⁶. Önümüzdeki yıllarda stratejik görevleri yerine getirebilen daha gelişmiş yerli platformların hizmete girmesi beklenmektedir. Örneğin, Akıncı insansız hava sistemi, bu bağlamda 1.350 tonluk yük kapasitesi ve AESA radarı ve AI destekli aviyonik gibi gelişmiş sistemlerden yararlanacaktır⁴⁷. Aksungur İHA'sının ilerleyen zamanlarda sonar şamandırası ve deniz devriye gözetleme özellikleriyle, denizaltı karşıtı savaşta önemli bir varlık olacağı öngörülmektedir⁴⁸.

³⁸ T.C. Cumhurbaşkanlığı Savunma Sanayii Müsteşarlığı. 2018 – 2022 Savunma Sanayii Sektörel Strateji Dokümanı.

³⁹ Kasapoğlu, C. (2020). "Turkey's Defense Outlook for 2020s Very Promising". Anadolu Ajansı. Elde edilme tarihi: 26 Şubat, 2020, <https://www.aa.com.tr/en/analysis/turkey-s-defense-outlook-for-2020s-very-promising/1691178>

⁴⁰ Teknofest. Elde edilme tarihi: 27 Şubat 2020, <https://www.teknofest.org/#>

⁴¹ Roboik, Elde edilme tarihi: 27 Şubat 2020, <https://roboik.ssb.gov.tr/>

⁴² Efstathiou, Y., Waldwyn, T. (2019, Nisan). "Turkish Defence Exports to 2023: Grand Ambitions". IISS Military Balance Blog. Elde edilme tarihi: 28 Şubat 2020, <https://www.iiss.org/blogs/military-balance/2019/04/turkish-defence-exports>

⁴³ T.C. Cumhurbaşkanlığı Savunma Sanayii Müsteşarlığı. 2018 – 2022 Savunma Sanayii Sektörel Strateji Dokümanı.

⁴⁴ T.C. Cumhurbaşkanlığı Savunma Sanayii Müsteşarlığı. 2019 – 2023 Stratejik Planı. sf.32-26.

⁴⁵ Kasapoğlu, C., Kırdemir, B. (2018). The Rising Drone Power: Turkey on the Eve of Its Military Breakthrough. EDAM. sf.18-19.

⁴⁶ Axe, D. (2020, Mart) "Guess Who is a Drone Power Now? Turkey". The National Interest. Elde edilme tarihi: 2 Nisan 2020, <https://nationalinterest.org/blog/buzz/guess-who%E2%80%99s-drone-power-now-turkey-133702>

⁴⁷ Baykar. Elde edilme tarihi: 2 Nisan 2020, <https://baykardefence.com/uav-14.html>

⁴⁸ TUSAŞ. Elde edilme tarihi: 2 Nisan 2020, <https://www.tusas.com/uploads/2019/12/aksungur-flyer.pdf>

Türkiye'nin Yeni Askeri Bakış Açısının Sahadaki Dışavurumu: 2020 Dağlık Karabağ Savaşı

Azerbaycan'ın Dağlık Karabağ'daki son askeri zaferi, Türkiye'nin yeni savunma perspektifini daha iyi anlamak için analiz edilmesi gereken iyi bir örnektir.

Ünlü *İki Devlet Bir Millet* paradigması etrafında şekillenmiş iki ana çerçeve, Bakü ile Ankara arasındaki çağdaş savunma ilişkilerinin hukuki temelini oluşturmaktadır. İkili arasındaki 1990'lı yıllara dayanan askeri iş birliği anlaşmasının ilk adımı, öncelikle personel değişimlerini ve eğitim programlarını düzenlemekle ilgilidir. 2010'da imzalanan Stratejik Ortaklık ve Karşılıklı Destek Anlaşması (ASPMS), daha geniş içeriğiyle ikili bağları gerçek bir askeri ittifaka dönüştürmüştür. Anlaşma, BM Şartı altındaki 51. Madde'ye atıfta bulunarak, tarafları herhangi bir aktörün saldırganlığına karşı, tercihleri ölçüsünde iş birliği yapma yükümlülüğü getiren bir *casus foederis* (yükümlülüklerinin yerine getirilmesi talebi) içermektedir. Anlaşmanın 7. Maddesi, iki devletin askeri kuvvetlerinin kuvvet yapılarını koordine ederek, kapsamlı ortak tatbikatlara zemin hazırlamasının da altını çizmektedir⁴⁹.

Türkiye ile Azerbaycan'ın askeri orduları, stratejik Nahçıvan bölgesinde düzenli ortak tatbikatlar gerçekleştirmektedir. 'TurAz Eagle' ve 'Falcon' tatbikatları hava savaşı görevleriyle ilgilenirken, iki ordu genellikle birleşik silah savaşı yeteneklerini en üst noktaya taşıyabilmek için eğitim almaktadır. İş birliğinin savunma işlemleri ayağı, Ankara'nın Bakü'yü sistematik olarak desteklediği, müttefik bir kapasite geliştirme çabası olarak görülebilmektedir.

Türkiye-Azerbaycan ortak tatbikatları, kasıtlı olarak Dağlık Karabağ çatışma bölgesinin birleşik savaş özelliklerini taklit etmek için tasarlanmıştır. Müsterek silah savaşı, özünde, piyade, ağır zırh ve mekanize oluşumların, dolaylı ateşlerin (karadan ateş desteği, özellikle topçu ve roket kuvvetleri) ve

senkronize bir operasyonel uyum içinde yakın hava desteğinin yapılandırılmış entegrasyonu olarak görülebilmektedir. Her birim türü ve silah sistemi, birbirlerinin yeteneklerinden yararlanarak genel savaş kapasitesinde bir kuvvet çarpanı etkisi yaratacak şekilde görevlendirilmiştir⁵⁰. Bazı kaynaklar, bu savaş tarzını askeri bir senfoni olarak yorumlamaktadırlar⁵¹. Savunma teknolojisi atılımı geliştikçe, geleneksel birleşik silah savaşını etkili bir şekilde gerçekleştirmek, drone savaşı ve robotik, siber-elektronik savaş, yapay zekâ tabanlı yetenekler ve gelişmiş sensörlerin bir araya getirilmesi gibi faktörler ile sağlanmaktadır⁵².

Türk-Azerbaycan Sarsılmaz Kardeşlik Tatbikatı, yukarıda bahsedilen askeri-stratejik bağlamına iyi bir örnektir. Haziran 2019'da Nahçıvan'da planlanan tatbikatlarda, yaklaşık 200 ana muharebe tankı, 5.000 personel, 180'den fazla topçu ve çok namlulu roketatar sistemi parçasının yanı sıra 21 sabit kanatlı ve döner kanatlı uçakla spektrumdaki tüm birleşik silah savaş parçalarını kullanılmıştır⁵³. Bu bağlamda dikkat çeken bir diğer operasyon ise 2020 baharında Azerbaycan'da gerçekleştirilen 'Mustafa Kemal Atatürk Tatbikatı' olmuştur. Adını günümüz Türkiye'sinin kurucusundan alan tatbikat, ezici kara tabanlı ateş desteği ve bunlara eşlik eden yakın hava destek birimleriyle, senkronize mekanizasyon konusunda çığır açan saldırılar sergilemiştir⁵⁴.

Son olarak, 29 Temmuz – 10 Ağustos 2020 tarihleri arasında Nahçıvan ve Azerbaycan prensibinde gerçekleşen 13 günlük Türkiye – Azerbaycan ortak tatbikatı, Eylül – Ekim 2020 çatışmalarında gözlemlenen teknoloji ve bilgi transferi göz önünde bulundurulduğunda, oldukça önemli bir operasyon olarak değerlendirilmelidir. Halihazırda, Türkiye ve Azerbaycan, Azerbaycan ordusunu yüksek kaliteli Türk silahlarıyla donatarak, savunma işlemlerinde umut verici bir iş birliğinin

49 ASPMS'in Türkçe metnini okumak için, bkz. <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2011/05/20110528M1-30-1.pdf>

50 Page, S. A. (2020, 15 Şubat). "How the Army Can Fight and Win the Wars of the Future," The National Interest. Elde edilme tarihi: 5 Ekim 2020, <https://nationalinterest.org/blog/buzz/how-army-can-fight-and-win-wars-future-123826>

51 Osborn, K. (2020, 16 Eylül). "Combined Arms Maneuver: How the U.S. Army Could Beat Russia or China in Battle". The National Interest. Elde edilme tarihi: 5 Ekim 2020, <https://nationalinterest.org/blog/buzz/combined-arms-maneuver-how-us-army-could-beat-russia-or-china-battle-169025>

52 Osborn, K. (2020, 16 Eylül). "Combined Arms Maneuver: How the U.S. Army Could Beat Russia or China in Battle". The National Interest. Elde edilme tarihi: 5 Ekim 2020, <https://nationalinterest.org/blog/buzz/combined-arms-maneuver-how-us-army-could-beat-russia-or-china-battle-169025>

53 Anadolu Ajansı. Elde edilme tarihi: 5 Ekim 2020, <https://www.aa.com.tr/tr/dunya/turkiye-ve-azerbaycan-nahcivanda-ortak-askeri-tatbikat-baslatti/1499001>

54 TRT Haber. Elde edilme tarihi: 5 Ekim 2020, <https://www.youtube.com/watch?v=lkY5p4Pgybc>

tadını çıkarmaktadır. Bu işlemler, Eylül - Ekim 2020 çatışmalarında gözle görülür şekilde meyve vermiştir.

Kuşkusuz, drone savaşı hala ikili savunma bağlarının en göze çarpan boyutu olmaya devam etmektedir. Hatta, Haziran 2020'de, Azerbaycan Savunma Bakanı General Zakir Hasanov, Azerbaycan ordusunun yeteneklerini arttırmak için Türkiye'den Türk İHA'ları edinme ihtimalinin sinyallerini vermiştir. Türk basını, Bakü'nün Bayraktar TB-2 silahlı insansız hava araçlarını Şubat 2020'de Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan ve Cumhurbaşkanı İlham Aliyev'in güvence altına aldığı anlaşma ile, Türkiye tarafından sağlanan 200 milyon Türk liralık askeri yardım fonu ile satın aldığını bildirmiştir⁵⁵. Cumhurbaşkanı Aliyev, TRT Haber'e verdiği röportajda, Türkiye'nin insansız hava teknolojilerinin, Azerbaycan taarruzunda can kaybını en aza indirmeye ve muhaliflere operasyonel temposu dikte etme konusunda oynadığı kritik rolü açıkça övmüştür⁵⁶.

İkili arasındaki ilişkilerdeki mevcut ivme, Ankara ve Bakü arasında insansız sistemler segmentinde yeni iş birliklerinin önünü açabilecek niteliktedir. Nitekim, *"Türkiye'nin insansız hava teknolojilerindeki altın dönem [la belle époque] henüz başlamamış olup, muhtemelen önümüzdeki 10 sene içerisinde yaşanacaktır"*⁵⁷. Daha ağır yüklerle sahip, daha gelişmiş yerli sistemler yakında hizmete girecektir. Bu bağlamda Akıncı (Raider), Türkiye'nin yeni nesil insansız askeri sistemleri arasında en kayda değer varlık olmaya devam etmektedir. Baykar tarafından üretilen Akıncı, 1.350 kg'lık bir muharebe yüküne sahip olup, platformun TÜBİTAK SAGE ile modernize edilmiş MK-82 ve MK-83 bombaları, SOM-A 250 km etkili menzilli yerli hava-kara seyir füzeleri ve yerli, havadan havaya füzeler Gökdoğan ve Bozdoğan gibi, daha ağır mühimmatları taşımaya olanak tanımaktadır. Sistemin

yetenekleri, yapay zekâ temelli savaş yetenekleriyle de güçlendirilecektir⁵⁸. Bu özellikleri ile Azerbaycan cephanesinde kendine kolayca yer bulabilecek Akıncı, bir satın alma işlemi durumunda, ilk ihracat başarısını gerçekleştirmiş olacaktır. Türkiye'nin Azerbaycan'a sunabileceği bir başka fütürist konsept, Akıncı ve Alpagu kompleksinin devam eden gelişimidir. Alpagu, STM tarafından üretilen, 2 kg ağırlığındaki kamikaze İHA'sıdır⁵⁹. Türk Savunma Sanayii başkanlığına göre, Alpagu için mevcut plan, bir savaş yönetimi noktası ve ana-gemi olarak işlev görecektir olan Akıncı UAS ile entegre olmuş hale getirmektedir⁶⁰.

Azerbaycan, cephanesinde Türk yapımı çoklu namlulu roketatar sistemleri (MLRS) bulundurmaktadır. Bu silahlardan 122 mm sınıfı MLRS Sakarya ve 300 mm sınıfı ağır MLRS TRG-300 Kaplan, stratejik yerleşim bölgesindeki Azerbaycan oluşumlarına sağlam ateş gücü sağlayan Nahçıvan'da uzun süre önce tespit edilmiştir⁶¹. Ankara ve Bakü, MLRS segmentindeki başarılarından destek alarak kara savaşı sistemlerindeki iş birliğini, önümüzdeki yıllarda diğer platformlara ve daha iddialı ufuklara genişletebilme potansiyeline sahiptir. Hatta, geçtiğimiz aylarda Türk basını, Azerbaycan'ın Türkiye'nin yakında çıkacak olan ana muhabere tankı Altay ile T-129 ATAK savaş gemilerini tedarik etmekle ilgilenebileceğini bildirmiştir⁶². Böyle bir anlaşmanın gerçekleşmesi, küresel stratejik toplulukta sansasyonel bir yankı uyandıracaktır. Eski bir Sovyetler Birliği ülkesi olan Azerbaycan, şu anda cephanesinde ağırlıklı olarak Sovyet-Rus silahlarına sahiptir. Açık kaynaklı-askeri veri tabanlarına göre, Azerbaycan Ordusu'nun ana muharebe tankı envanteri, toplamda 400'den fazla platform ile T-55'ler, T-72'ler ve T-90'lardan oluşmaktadır⁶³. Azerbaycan Hava Kuvvetleri'nin doktrinel muharebe düzeni altındaki döner kanatlı ateş gücü segmentinde, Bakü'de diğer ulaşım ve genel kullanım platformlarının

⁵⁵ Yeni Şafak. Elde edilme tarihi: 6 Ekim 2020, <https://www.yenisafak.com/dunya/azerbaycan-sihalardan-sonra-atak-ve-altay-tankini-da-istiyor-3569153>

⁵⁶ Röportaj için, bkz. <https://www.youtube.com/watch?v=lkY5p4Pgybc>

⁵⁷ Kasapoğlu, C. (2020, Nisan). "Turkey's Drone Blitz Over Idlib". Jamestown Foundation. Erişim adresi: <https://jamestown.org/program/turkeys-drone-blitz-over-idlib/>

⁵⁸ Detaylı bilgi için, bkz., Baykar. Elde edilme tarihi: 6 Ekim, 2020. <https://www.baykarsavunma.com/iha-14.html>; Kasapoğlu, C. (2020, Nisan). "Turkey's Drone Blitz Over Idlib". Jamestown Foundation. Erişim adresi: <https://jamestown.org/program/turkeys-drone-blitz-over-idlib/>

⁵⁹ STM. Elde edilme tarihi: 6 Ekim 2020, <https://www.stm.com.tr/en/alpagu-fixed-wing-autonomous-tactical-attack-uav>

⁶⁰ TRT Haber. Elde edilme tarihi: 6 Ekim 2020, <https://www.trthaber.com/haber/turkiye/taarruzi-ih-akinciya-suru-dronelar-entegre-edilecek-417108.html>

⁶¹ Azerbaycan Cumhuriyeti Savunma Bakanlığı. Elde edilme tarihi: 6 Ekim 2020, <https://www.youtube.com/watch?v=5xOK-sRsmE&feature=youtu.be>

⁶² Yeni Şafak. Elde edilme tarihi: 6 Ekim 2020, <https://www.yenisafak.com/dunya/azerbaycan-sihalardan-sonra-atak-ve-altay-tankini-da-istiyor-3569153>

⁶³ IISS. (2020). Military Balance. sf.185.

yanı sıra 25'ten fazla Mi-24 Hind savaş gemisi bulunmaktadır⁶⁴. Bu nedenle, Azerbaycan Silahlı Kuvvetlerine, bir NATO ülkesi olan Türkiye'den temel zırhlı ve yakın hava destek

platformlarının getirilmesi, eski Sovyet siyasi-askeri ilişkilerinde oldukça kritik bir gelişme olacaktır.

Türkiye'nin Savaşlarında Almanya'nın Rolü

Türk ordusu, Almanya'dan edindiği modern silahların bir kısmını sınır ötesi askeri operasyonlarında kullanmıştır. Türkiye'nin en büyük iki sınır ötesi harekâtı olan Zeytin Dalı ile Barış Pınarı Harekatları bu bağlamda, özellikle Leopard2A4 tankları açısından büyük önem taşımaktadır.

Daha önce belirtildiği gibi, Almanya, Türkiye'nin Barış Pınarı Harekâtı'na karşı açıkça kritik bir tutum sergilemiştir. İlk defa, Alman federal hükümeti, Türkiye'nin kuzeydoğu Suriye'ye yönelik saldırılarını "meşrulaştıran hiçbir nedeni" tanımadığını açıklamıştır⁶⁵. Alman dışişleri bakanı, 'Suriyeli Kürtlere' karşı kullanılacak silah teknolojileri için yeni ihracat izinleri vermeyeceklerini belirtmiştir⁶⁶.

Öte yandan, AB ülkeleriyle iyi ilişkilerin öneminin farkında olmasına rağmen Almanya, yükselen bir silah ihracatçısı olarak askeri-stratejik çıkarlarını koruması gerektiğinin de bilincindedir. Dolayısıyla Almanya'nın Türkiye'ye uyguladığı kısmi ambargo, kalıcı bir hasar vermek yerine geçici, siyasi baskılarla alınmış bir karar olmuştur. Bu durumda yaptırım, Türk – Alman savunma ilişkileri üzerinde uzun süreli olumsuz etki veya hasara yol açmamıştır. Nitekim, 2019 yılında Türkiye, 250,4 milyon avroluk bir silah ithalatı gerçekleştirerek, Alman silah teknolojilerinin en büyük alıcısı olmuştur⁶⁷. Bu nedenle, uzun vadede Türk – Alman savunma iş birliğine hasar verebilecek bir yaptırım uygulandığında sorulması gereken en önemli soru, yaptırımın kalkıp kalkmayacağı değil, ne zaman kalkacağıdır.

Türkiye, sınırlarını İran, Irak, Suriye, Akdeniz, Karadeniz ve Kafkasya ile paylaşan, stratejik bir NATO üyesidir. Jeopolitik anlamda, bu elverişsiz konum, çeşitli parlama noktalarının kavşak noktasında kalan bir milleti tanımlar. Konumu-

nun yanı sıra, Türkiye, milli güvenliğini tehlikeye atabilecek potansiyeldeki Selefi terörist ağlarından, etnik-ayrılıkçı terörizme kadar çeşitli hibrit risklerle de karşı karşıyadır. Bu sebeplerden dolayı Türk ordusu, söz konusu risk faktörlerinin oluşturduğu milli güvenlik tehditleriyle başa çıkmak için yüksek harbe hazırlık seviyesinde olmak zorundadır. Fakat bu noktada Ankara, opsiyonlarında ciddi kısıtlamalarla karşı karşıyadır. Türkiye ekonomik kapasitesi ve olanakları açısından, orta büyüklükte bir devlettir. Dahası, Türk yerli savunma teknolojilerini üretme konusunda Türk milli savunma teknolojik ve endüstriyel kapasitesi, uzun süredir endüstriyel çağın kaybeden tarafında olmuştur. 2000'li yılların başında bile Türk yerli savunma sanayisinin Türk Silahlı Kuvvetlerinin envanterine katkısı yüzde 20'nin altında kalmıştır. Bahse konu katkı şu anda, yüzde 65'lere varan iyimser seviyelere yükselmiştir. Ancak, buna rağmen Türkiye'nin, stratejik silahlar söz konusu olduğunda, (savunma amaçlı stratejik silah sistemleri, beşinci nesil uçaklar, gelişmiş denizaltılar, havadan erken uyarı, istihbarat uçakları, gelişmiş C4ISR altyapısı ve dünya standartlarında, ağ merkezli bir savaş kapasitesi oluşturabilmek için) hala yabancı tedarikçilere ihtiyacı vardır. Almanya, başta havadan bağımsız tahrik (AIP) denizaltıları sistemleri başta olmak üzere birçok alanda, en sofistike teknolojilere sahip tedarikçilerden biridir.

Silah anlaşmalarını, siyasi dalgalanmalardan muaf tutmak mümkün değildir. Tarihi boyunca AB ülkeleri ve çeşitli geleneksel silah tedarikçileriyle ile yaşadığı çeşitli siyasi anlaşmazlıklar nedeniyle Ankara, çok uzun bir anlaşmazlıklar listesinin yükünü taşımak zorundadır. Dünyadaki her ülke, silah ticaretinde daha az siyasi uyarı, daha kazançlı ortak üretim projeleri ve daha karlı teknoloji transferlerinden faydalanmak istemektedir. Türkiye de bu konuda bir istisna değildir. Te-

⁶⁴ IISS. (2020). Military Balance. sf.185.

⁶⁵ Ahval. (2020, 7 Temmuz). "Turkey's military incursion into northern Syria lacked legitimacy, Germany says". Elde edilme tarihi: 13 Kasım 2020, <https://ahvalnews.com/operation-peace-spring/turkeys-military-incursion-northern-syria-lacked-legitimacy-germany-says>

⁶⁶ SETA. "SETA Security Radar: Turkey's Geopolitical Landscape in 2020". Elde edilme tarihi: 13 Kasım 2020, <https://setav.org/en/assets/uploads/2020/01/R151En.pdf>

⁶⁷ Duvar English. (2020, 5 Mayıs). "Turkey main recipient of German arms exports in 2019". Elde edilme tarihi: 13 Kasım 2020, <https://www.duvarenglish.com/diplomacy/2020/05/05/turkey-main-recipient-of-german-arms-exports-in-2019>

darik hususunda Avrupa ülkeleri genellikle daha fazla sorarken, Rus ve Çin silahlarının çeşitli çatışma alanlarında tespit edilmesinden de anlaşılacağı üzere, bazı ülkeler siyasi mülhazaları askeri ticaretin dışında tutmaktadır.

Türkiye'nin NATO dışı savunma ortaklıkları uzun süredir yurtdışı belirtilen amaca hizmet etmiştir. Avrupalı silah ihracatçılara kıyasla Türkiye'nin İsrail (geçmişte), Güney Kore ve Ukrayna'daki savunma ortakları, silah ticareti sırasında çok daha az siyasi uyarıda bulunmuş ve Türk – Güney Kore (ve halihazırdaki Türk – Ukrayna) savunma girişimlerinde örnekleri görüldüğü üzere, bazı ülkeler teknolojilerini paylaşırken ve ortak yapım ihalelerini tartışırken, Avrupalı ülkelere daha cömert ve açık davranmışlardır. Bu ülkelerin dışında kalan Rusya, Türkiye için 'normal' bir NATO dışı savunma ortağı değildir. Özellikle Kırım'ın yasadışı ilhakından sonra daha da güçlenen Rus yayılma politikası, savaş eşliğinin altında kalan saldırganlığı ile beraber, NATO'ya en büyük tehditlerden birini oluşturmaktadır.

İnsansız hava araçlarında (İHA'lar) elde ettiği geliştirilmiş teknoloji, denizaltı modernizasyon programları ve Türk Donanmasının artan gücü sayesinde, Türkiye'nin askeri vizyonu artık sınırlarının çok daha ötesine uzanmaktadır. Bu yeni strateji, mavi su kuvvetine doğru deniz dönüşümü; ordunun keşif savaş konseptleri, vekalet savaşlarında artan angajman ve son olarak, Türk etkisinin farklı bölgelerinde ileri askerî üslerin genişlemesi olmak üzere üç ana ayak tarafından

desteklenmektedir⁶⁸. Bunun yanı sıra Türkiye, geniş çaplı modernizasyon programlarını hızlı bir şekilde yürütmektedir. Son satın alımlarından yola çıkarak, Türkiye'nin artık zırh beka kabiliyeti, vekil savaş kabiliyeti ve gözetlemede rekabet avantajı kazanmakta olduğu gözlemlenmektedir.

Türkiye'nin Mavi Vatan konsepti ve Akdeniz'deki imzası, Avrupa ile ilişkilerinde bir başka etken olmuştur. Türkiye'nin sismik araştırma gemisi Oruç Reis'in Doğu Akdeniz'deki faaliyetlerine başlaması, Türkiye'nin stratejisinde yeni bir dönemin öncüsü olmuştur. Oruç Reis'in araştırmaları, İtalya ve Fransa gibi çok sayıda AB üye ülkesi tarafından eleştirilmiştir. Bu bağlamda Ekim 2020'deki AB zirvesinde, birçok AB ülkesi, Türkiye'ye etkili yaptırımlar uygulanmasını talep etmiştir. Almanya'nın, bu taleplerin dışında kalmayı tercih etmesi ve tarafsız bir tutum sergilemesi dikkat çekici bir unsurdur. Türkiye ile AB arasında yaşanan gerginliği AB için önemli bir sorun olarak gördüğünü söyleyen Almanya, yaptırım uygulanmasının diplomatik açıdan yanlış bir araç olacağını savunmuştur⁶⁹. Bunun yerine Almanya, Türkiye ile siyasi bağlarına zarar vermektense kaçınmak için, yaptırım uygulanması için diplomatik bir çözümün reddedilmesi gibi bir noktaya gelmesini beklemeyi önermiştir. Alman Dış İlişkiler Konseyi direktörü Daniela Schwarzer'e göre, Türkiye'ye vaktinden önce kapsamlı yaptırımlar uygulamak, çatışmayı daha da tırmandırmaya yol açarak, yaptırımların uygulanmasını oldukça karmaşıklaştıracaktır⁷⁰.

⁶⁸ Kasapoglu, C. (2020, 15 Mayıs). "Turkey's Growing Military Expeditionary Posture". Jamestown Foundation. Elde edilme tarihi: 18 Kasım 2020, <https://jamestown.org/program/turkeys-growing-military-expeditionary-posture/>

⁶⁹ Kasapoglu, C. (2020, 15 Mayıs). "Turkey's Growing Military Expeditionary Posture". Jamestown Foundation. Elde edilme tarihi: 18 Kasım 2020, <https://jamestown.org/program/turkeys-growing-military-expeditionary-posture/>

⁷⁰ Ekathimerini. (2020, 19 Eylül). "Sanctions against Turkey 'complex in a number of ways', says German Council on Foreign Relations". Elde edilme tarihi: 18 Kasım 2020, <https://www.ekathimerini.com/257079/article/ekathimerini/comment/sanctions-against-turkey-complex-in-a-number-of-ways-says-german-council-on-foreign-relations-director>

Türk – Alman Savunma Ticaretinde Dünden Bugüne

Türkiye ile Almanya arasındaki savunma iş birliği, Tanzimat dönemine dayanmaktadır. Almanya'nın Osmanlı İmparatorluğu'nun Avrupa'daki ilk ekonomik ortağı olarak kabul edilmesinin ardından, iş birliği evrilerek, yakın bir savunma anlaşmasına dönüşmüştür. Almanlar, bu ortaklık altında 19. yüzyılın ortalarından itibaren Osmanlı imparatorluk ordusunun modernizasyon çabalarına katkıda bulunarak, Tanzimat reformlarından itibaren Osmanlı İmparatorluğu'nda da önemli bir rol oynamıştır⁷¹.

Günümüzde, Türk-Alman ilişkileri ticaret, Türkiye'nin AB üyeliği ve savunma gibi birçok stratejik ilke ve boyuta dayanmaktadır. Son birkaç on yıl içinde Almanya, on yıllardır Türkiye'nin en önemli ticaret ortağı olmuştur. Türkiye ve Almanya, NATO'daki ittifakları çerçevesinde de kapsamlı bir savunma-güvenlik iş birliğini paylaşmaktadır. Ülkeler arasındaki savunma iş birliği 2000'li yılların başında yoğunlaşmış ve çağdaş Türk askeri yeteneklerinin gelişiminde muazzam bir öneme sahip olmuştur. Türk Donanması bu ortaklığın ve teknoloji transferinin güzel bir örneği olarak öne çıkmaktadır. "Donanma alanında, sürekliliği olan saygın bir iş birliği ile kara kuvvetleri için ilişkilerin güçlendirilmesi konusunda (Alman Leopard 1 ve 2 referans alınarak), yüksek kaliteli, teknolojik olarak değerli iş birliği olanakları" Türkiye ve Almanya için karşılıklı olarak faydalı olduğunu kanıtlamıştır. Ankara, özellikle deniz savaşı hususunda, Almanya'nın bilgi ve teknoloji birikiminden önemli derecede faydalanmıştır. Özellikle son on yıl içinde, Türk-Alman güvenlik ve savunma ittifakında, silah ticareti ve ortak üretim anlaşmaları başta olmak üzere, birçok önemli gelişme yaşanmıştır. Bu ortaklık, 2017 yılından itibaren Reis denizaltı iş birliği anlaşmasının imzalanması ve Alman savunma şirketlerine önemli gelir getirecek Altay ana muharebe tankının üretimi için yapılan anlaşma ile önemli ölçüde güçlenmiştir.

Ekonomik ve siyasi ilişkiler gibi, Türk-Alman savunma ortaklığı da karşılıklı kazanıma dayanmaktadır. Türkiye, her ne kadar Alman tüccarlara cazip gelen büyüyen bir savunma

pazarına sahip olsa da ortaklıktan büyük fayda sağlamaktadır. Almanya, Türkiye'nin en büyük silah sağlayıcılarından biri olarak öne çıkmakta ve Türkiye silah pazarı, Alman savunma ihracatı ve ticareti için büyük fırsatlar sunmaktadır. Silah ticaretindeki ortaklıklarına paralel olarak, Türkiye'nin yerel yetenekleri de gelişmektedir. Türkiye savunma sanayisi, 2010-2020 yılları arasında, teknoloji ve bilgi transferiyle mümkün kılınan yerli tasarım ve yerel üretim aşamasına girmiştir. Bu bağlamda yerli bir helikopter programı, yerli bir savaş uçağı projesi ve bir Göktürk-3 uydu projesi başlatmıştır. Yerli üretimin Türk savunma sanayine katkısı, 2002 ile 2016 yılları arasında %24'ten, yaklaşık %70'e çıkmıştır. Bu yıl yayınlanan uluslararası bir listede, üç Türk savunma üretim devi (Aselsan, TAI ve Roketsan) dünyanın ilk 100 savunma şirketi arasına girmiştir. Ancak Türkiye hala, Reis denizaltıları ve Altay tankları gibi birçok yerli projede, yerli savunma projelerinin devamlılığı ve gerekli parçaların tedariği için Alman kaynaklarına bağımlıdır. Mesela, siyasi çalkalanmalar dolayısıyla ertelenen yerli Altay tankı projesi, Almanya'nın siyasi endişelerinin ortak savunma projelerinde Türkiye için nasıl yıkıcı sonuçlar verebileceğine ilişkin mükemmel bir örnektir. Projenin başlangıcında, Altay'ın Alman yapımı motorlar ve Alman yapımı şanzıman mekanizmalarıyla üretileceği kararlaştırılmıştı. Fakat Almanya'nın siyasi tereddütleri projenin durmasına yol açarak Türkiye'yi yeni seçenekler aramaya veya projenin sürdürülebilirliği için yalnızca yerli yeteneklere güvenmek zorunda bırakmıştır⁷².

Altay tankı gibi bazı projelerde siyasi sorunlar sebebiyle ciddi gerileme yaşansa da Türkiye 2015 yılına, yeni Reis sınıfı denizaltılarının üretimi sayesinde başarıyla başlamıştır. Alman Tip 214'ünü esas alan proje, proje, havadan bağımsız tahrik (AIP) ve yakıt hücresi teknolojisi ile donatılmıştır. Üretimde, Almanya'nın savunma teknik bilgisi büyük önem taşımaktadır. Bu ortaklığın sonuçları, Türk denizaltılarına sessiz seyrüsefer ve kara saldırı yetenekleri kazandırarak, Türk donanma kabiliyetlerini ileri taşıyacaktır.

⁷¹ Greek City Times. (2020, 6 Eylül). "Germany-Turkey: The timeless geopolitical love is confirmed". Elde edilme tarihi: 18 Kasım 2020, <https://greekcitytimes.com/2020/09/06/germany-turkey-the-timeless-geopolitical-love-is-confirmed/>

⁷² Hürriyet. (2020, 8 Ocak). "Turkey's first indigenous battle tank production delayed". Elde edilme tarihi: 23 Kasım 2020, <https://www.hurriyetdailynews.com/turkeys-first-indigenous-battle-tank-production-delayed-150706#:~:text=Turkey's%20production%20program%20for,the%20foreign%20company%2C%20he%20said>

Sonuç

Gezi protestoları sonrasında, Alman hükümetinin de içinde bulunduğu pek çok AB ülkesi, Erdoğan'a karşı daha eleştirel ve daha temkinli bir duruş benimsemiştir. Son yıllarda, çeşitli jeopolitik gelişmeler, her şeyden önce Suriye iç savaşının etkileri, zaten kötüye gitmekte olan savunma ilişkisinde yeni gerilimler yaratmıştır. Ancak, Türk-Alman savunma iş birliği, siyasi engeller ve gerilemeler karşısında baki kalmıştır. Mevzubahis silah ihracatı yasağı kısmi tutulmuş ve denizcilik teçhizatı, yasaktan muaf tutulmuştur. Bu hamle, Reis sınıfı denizaltı üretiminin sürdürülebilirliği korunmuştur. Bu sene, Almanya'nın Türkiye'ye silah ihracatı, hatırı sayılır bir ölçüde yeniden başlamıştır.

Türkiye'nin milli savunma teknolojik ve endüstriyel kapasitesi birçok yönden kritik kitlelere ulaşmıştır. Türkiye'nin Suriye'de gerçekleştirdiği sınır ötesi operasyonlarında görülen ve büyük önem taşıyan sofistike dronizasyon teknolojisi, ülkenin savunma modernizasyonu için çok büyük bir gelişmedir.

Ancak, mevcut savunma ekonomisi eğilimleri ve teknolojik bilgi birikimi ile Türk yerli savunma eko sistemi, hala yabancı aktörlerle askeri-endüstriyel iş birliğine ihtiyaç duymaya devam etmektedir. Türkiye'nin beşinci nesil hava gücünün gelecekteki akıbeti, bu konuda belirleyici olacaktır.

Bu durumda Ankara, savunma planlaması açısından ulusal güvenlik hedeflerini gerçekleştirmek için yabancı askeri iş birliğine bağlı kalacaktır. Ancak, bu bağımlılık zamanla daha 'rafine' hale gelmekte ve daha sofistike sistemler ile alt sistem bağımlılıklarına doğru evrilmektedir. Bu şartlar altında, Türkiye'nin geleneksel Batılı müttefiklerinin uyguladığı silah kısıtlamaları ve ambargolar geri tepebilir. Başka bir deyişle, Avrupa'nın Türkiye'ye karşı uyguladığı yaptırımlar, kritik bir NATO ülkesini ve karlı silah endüstrisini, Pekin veya Moskova'ya sunmakla eşdeğer olabilir.

Dış Politika & Güvenlik 2020/06/TR

Aralık 2020

SAVUNMA İŐ BİRLİĞİ VE İKİ TARAFLI SİYASİ-ASKERİ AJANDA KAPSAMINDA TÜRK – ALMAN STRATEJİK İLİŞKİLERİ

Dr. Can Kasapoğlu | Güvenlik ve Savunma Programı Direktörü, EDAM

Sine Özkaraşahin | Araştırmacı, EDAM